

4. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року.

5. Про затвердження Порядку тримання військовополонених: постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413.

6. Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1122 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 524).

7. Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 р. № 847/5.

*Єлаєв Юрій Леонідович,*  
викладач кафедри організації  
досудового розслідування  
факультету № 1 Криворізького науково-  
навчального інституту Донецького  
державного університету внутрішніх  
справ

## **КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОСТІР І ЧАС У ПРАВОВІДНОСИНАХ ЩОДО ТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ**

У 2022 році, у зв'язку з умовами воєнного стану, в правовій системі Держави Україна, запроваджений правовий інститут забезпечення участі військовополонених у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, судовому розгляді. Одночасно з новітніми дослідженнями вищеназваної царини правового регулювання, майже недослідженими є питання кримінально-процесуального простору у цій царині. Так, правовідносини в сфері забезпечення участі військовополонених у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, судовому розгляді регулюються, в тому числі, Порядком тримання військовополонених, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 [1]. Одночасно з цим, правовідносини в сфері кримінально-юрисдикційного провадження щодо військовополонених регулюються приписами Кримінально процесуального Кодексу України (далі – КПК України [2]). Так, публічно-правова (передусім, про кримінально-

процесуальна) природа вищеназваної юридичної фундації полягає в тому, що функціональний інститут слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій в кримінальному провадженні прямо передбачений, в тому числі, нормами статті 223 КПК України [2].

Вищевказаний факт свідчить про те, що, в даному випадку, має місце змістовний взаємозв'язок кримінального провадження та кримінально-виконавчого права, який полягає в тому, що: 1) в межах кримінально–виконавчого права встановлений правовий інститут порядку тримання військовополонених; 2) при цьому, в межах кримінального процесу встановлений підінститут забезпечення участі військовополонених у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, судовому розгляді.

Одночасно з цим, необхідно звернути увагу на те, що практичне застосування вищеназваного кримінально-юрисдикційного інституту повинно мати місце з обов'язковим урахуванням наукового принципу «особливостей досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення АТО» [3, с. 190]. Вищеназвану доктринальну фундацію дефініціював юрист-дослідник Лазукова О.В..

Так, приписи пункту 20<sup>1</sup> Порядку тримання військовополонених [1] визначають такий вид кримінального процесуального часу, як час розгляду справ у суді. Вбачається, що вищевказаний кримінально-процесуальний час є таким, що повністю охоплює стадії: судового провадження у суді першої інстанції, апеляційного провадження, касаційного провадження, судового провадження у зв'язку з виконанням судових рішень (передусім, вироків суду, ухвал суду), а також законом встановлений кримінально-процесуальний порядок розгляду слідчим суддею письмових скарг та клопотань суб'єктів кримінального процесу, зокрема, такого спеціального суб'єкту кримінального процесу, як військовополонений.

В свою чергу, згідно положень пункту 20<sup>2</sup> Порядку тримання військовополонених [1] визначено такі види кримінального процесуального простору, як табір, інша дільниця для тримання військовополонених. У зв'язку з цим, зауважу, що норми пункту 2 Порядку тримання військовополонених [1] визначають такі дві різні кримінально-виконавчі установи: а) дільниця для тримання військовополонених; б) табір для тримання військовополонених (необхідно зазначити, що в межах вищеназваного Порядку [1] для найменування вищеназваного типу

кримінально-виконавчих установ використовується дефініція – табір).

Окрім цього, норми пункту 20<sup>3</sup> Порядку тримання військовополонених [1] визначають такі два види кримінального процесуального часу, як: 1) час виконання судових рішень у кримінальних справах; 2) час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Таким чином, в даному випадку, вищеназвані два види кримінального процесуального часу, мають найбільш тісний науково-юридичний взаємозв'язок з кримінально-процесуальним інститутом виконання судових рішень у кримінальному провадженні, який встановлений нормами статей 532–540 КПК України [2]. Принагідно зазначаю, що військовополонених можна віднести до категорії «осіб щодо яких застосовуються заходи примусу, здійснюється обвинувальна діяльність» [4, с. 314]. Вищеназвана доктринально визначена категорія осіб – учасників кримінального процесу (провадження) дефініційована науковцем-юристом Лоскутовим Т.О.

Все вищенаведене свідчить про необхідність подальших науково-юридичних досліджень: 1) царини правового регулювання порядку тримання військовополонених, взагалі, та кримінально-процесуальних часу та простору в зазначеній сфері кримінально-юрисдикційних правовідносин, зокрема; 2) царини доктринального взаємозв'язку кримінального процесу провадження (процесу) та кримінально-виконавчого права в сфері юридичного регулювання порядку тримання військовополонених (в тому числі, в частині науково-юридичного пізнання кримінально-процесуальних часу та простору в зазначеній сфері); 3) царини кримінально-виконавчих інституцій (органів та установ) в сфері тримання військовополонених; 4) царини кримінально-процесуальних відносин у сфері виконання судових рішень щодо тримання військовополонених; 5) царини юридичного регулювання правового статусу військовополонених у сферах кримінальної юрисдикції та кримінальної юстиції.

### ***Список використаних джерел***

1. Порядок тримання військовополонених, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88.

3. Лазукова О.В. Нормативне забезпечення та практика реалізації процесуального порядку надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138, С. 183–193.

4. Лоскутов Т.О. Кримінальне процесуальне регулювання строків забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів людини. *Порівняльно-аналітичне право* № 1, 2015, С. 313–315.

***Іващенко Віта Олександрівна,***  
професор кафедри кримінології  
та кримінально-виконавчого права  
Національної академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент

## **ОКРЕМІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ПРАВ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ**

Події минулого століття, серед яких дві світові війни, велика кількість локальних збройних конфліктів зумовили активізацію дослідження питань міжнародного гуманітарного права, зокрема правил утримання та поведження з військовополоненими. Безсумнівно, особливої актуальності проблеми прав військовополонених набувають у зв'язку з російсько-українською війною. Так, і Російська Федерація, і Україна постійно обмінюються взаємними звинуваченнями у жорстокому поведженні з військовополоненими. Розглянемо, які існують міжнародні стандарти у сфері основних прав цієї категорії осіб.

Зауважимо, що міжнародне право містить низку документів щодо регулювання поведження з військовополоненими.

Так, ще до Першої світової війни були прийняті Женевська угода про покращання долі хворих і поранених у діючих арміях 1864 р., перероблена і доповнена в 1906 і 1929 р.р.; Гаазька конвенція про закони і звичаї суходільної війни 1907 р. Вказаними документами заборонено, зокрема вбивати та ранити полонених.

Крім того, у 1929 р. схвалено Женевську конвенцію про поведження з військовополоненими. Хоча на практиці вимоги документа ігнорувалися. Під час Другої світової війни багато військовополонених було вбито, померло від голоду, холоду, спраги, антисанітарних умов.